

SAMVERKANSTEAM
Projektbeskrivning
2014 - 2017

Bakgrund

Varje år är cirka 50 000 barn med om att deras föräldrar separerar. De flesta föräldrar som separerar fortsätter att ha gemensam vårdnad om barnen och kan i samförstånd komma överens om barnets/barnens boende och umgänge. Kommunerna är skyldiga att erbjuda föräldrar stöd i samband med separation i form av samarbetsamtal. Föräldrar till nära 20 000 barn deltog i samarbetsamtal under 2013. Syftet är att hjälpa föräldrar till en överenskommelse med utgångspunkt från vad som är bäst för barnet. Om föräldrar inte kan komma överens kan föräldrar också lämna in en stämningsansökan och låta domstolen besluta vad som ska gälla kring vårdnad, boende och/eller umgänge. Domstolen ger oftast ett uppdrag till socialnämnden att utreda ärendet och lämna ett förslag till beslut med utgångspunkt från barnets bästa. Under 2013 var 7 200 barn med om att föräldrar tvistade i domstol och antal ärenden har ökat markant sedan 2006. Tvister om barn i domstol är ofta långvariga och upp slitande processer där både barn och föräldrar far väldigt illa. Föräldrarnas konflikter fortsätter många gånger även efter att domstolen fattat sitt beslut.

Att som barn leva med föräldrar i vårdnadstvist handlar oftast om att leva med föräldrar som befinner sig i en akut eller långvarig kris. Det är en oerhört utsatt situation för både barnet och föräldrarna. Forskning och praktik har länge uppmärksammat att nuvarande arbetsmetoder och handlägningsprocesser inte är anpassade eller tillräckligt effektiva för att möta föräldrarnas problematik och barnets/barnens behov och få till stånd hållbara lösningar med barnets bästa i fokus.

Bakgrunden till Stiftelsen Allmänna Barnhusets uppdrag om "samverkansteam" är det utvecklingsarbete som Barnhuset bedrivit under 2011 – 2013 "Barnets rättigheter i vårdnadstvister, den så kallade Särlevandeutredningens betänkande Fortsatt förälder (SOU 2011:51) och utredningsförslaget om att bedriva en försöksverksamhet med "Separationsteam" (Socialstyrelsen 2013).

Uppdraget innebär att bedriva en försöksverksamhet med tvärprofessionellt stöd till föräldrar och barn i samband med att föräldrarna separerar och de konflikter som då kan uppstå. Målet är att erbjuda föräldrar och barn tillgång till ett bredare utbud av kompetenser och ett samordnat stöd i ett tidigt skede i syfte att stoppa eskalerande konflikter och undvika "onödiga" domstolsprocesser. En viktig del i uppdraget är att tillgodose barnets rätt att komma till tals, bli delaktigt och få information. Artikel 12 i Barnkonventionen betonar barns rätt att uttrycka sin vilja och uppfattning och samhällets ansvar att beakta det i frågor som rör barn. Rätten till information är en annan aspekt av barns rätt att komma till tals. Den grundläggande utgångspunkten är att barn är de som vet bäst och kan beskriva hur deras livsvillkor ser ut och hur deras behov kan mötas. Det innebär att det är nödvändigt att undersöka hur barn upplever och förstår samhällsinsatser riktade till dem. Barnets bästa kan inte tillgodoses om inte barnets egen uppfattning, upplevelse och perspektiv vägs in i bedömningen.

I projektet kommer vi att utgå från en teoretisk beprövad modell, en s.k. insatstrappa, som anger riktade insatser på olika nivåer¹. Syftet är att erbjuda rätt stöd från början för att bryta mönstret av föräldrars återkommande tvister och upprepade kontakter med socialtjänsten utan att få rätt hjälp.

Erfarenheter från Stiftelsen Allmänna Barnhusets projekt ”Barnets rättigheter i vårdnadstvister”.

Projektet genomfördes i sex kommuner. Syftet var att utveckla bättre anpassade arbetsmetoder och stöd till barn och föräldrar som befinner sig i en vårdnads- boende eller umgängestvist.

Projektet fokuserade på barn som är eller har varit aktuella inom både familjerätten och hos socialtjänstens barnavårdsutredare. Vilket oftast innebar en hög konfliktnivå mellan föräldrarna och att det förekom uppgifter om exempelvis våld, missbruk, psykisk ohälsa eller bristande omsorg.

I projektet formulerades tre mål

1. Utveckla samarbetet mellan Familjerättssekreterare och Barnavårdsekreterare
2. Stärka barnets rätt till delaktighet, att komma till tals och få information
3. Anpassa insatser och stöd till barn och föräldrar.

Sammanfattande slutsatser; Samarbetet mellan familjerättssekreterare och barnavårdshandläggare ökade markant under projekt tiden. Obligatoriska samråd eller samverkansmöten i gemensamma ärenden infördes och rutiner för hur kontakt mellan enheterna skulle gå till om ärendet var eller hade varit aktuellt inom båda enheterna. Samarbetet ledde också till en bredare och djupare bild av barnet och dess familj vilket bidrog till att höja kvaliteten på utredningarna. Samarbetet bidrog också till ett tydligare barnperspektiv och färre antal kontakter för barn och föräldrar. Ytterligare ett positivt resultat var en ökad effektivisering i handläggning genom mindre dubbelarbete. Målet att öka barnets delaktighet under utredningsprocessen resulterade bland annat i att fler barn fick möjlighet att komma till tals, barnet behövde inte träffa så många olika utredare samt fler samtalstillfällen med varje barn.

I projektet kunde man vidare konstatera att barn och föräldrar sällan får rätt hjälp och att det saknas specialiserade insatser för både barn och föräldrar i målgruppen. Det är också en svårighet att genomföra insatser för både barn och föräldrar i en situation som präglas av kris- och konflikt. Utifrån dessa resultat och erfarenheter ansökte Stiftelsen Allmänna Barnhuset om medel för att fortsätta utveckla kunskap och arbetsmodeller för tidigt stöd och insatser till barn och föräldrar i samband med konfliktfyllda separationer.

¹ Broberg m.fl. 2011

Projekt "Samverkansteam" 2014 - 2017

Övergripande mål

Stiftelsen Allmänna Barnhuset ska bedriva en försöksverksamhet i 5 pilotkommuner med tvärprofessionellt samordnat stöd till föräldrar och barn i samband med att föräldrarnas separation och de konflikter som kan uppstå kring barnen. Fokus ska vara så långt som möjligt att komma in tidigt, innan konflikten eskalerat. Målet i projektet är att utveckla bättre anpassade arbetsmodeller som involverar både föräldrar och barn i processen i syfte att uppnå en trygg relation mellan barn och föräldrar. Barnets delaktighet i familjerättsliga konflikter behöver förstärkas och utvecklas i enlighet med Barnkonventionens artiklar om att alla barn har rätt att komma till tals, bli lyssnade till och vara delaktiga i beslut som rör dem.

Syfte

Syftet är att pröva om ett samordnat tvärprofessionellt stöd kan bidra till att konflikter mellan föräldrar minskar och att därmed minimera de skadeverkningarna konflikterna kan få för barnet och föräldrarna. Erfarenheterna från projektet ska spridas till övriga kommuner och aktörer. Syftet är att ge inspiration och stöd i hur arbetet med barn och föräldrar i samband med konflikt och separation kan utvecklas.

Målgrupp

Projektet riktar sig till barn och föräldrar som behöver stöd och insatser i samband konflikt och/eller separation. Teamet kan också stötta föräldrar som redan har separerat där konflikter kvarstår, eller föräldrar som aldrig varit sammanboende men där konflikterna är många och intensiva. Med konflikt menar vi att föräldrar inte kan komma överens om grundläggande föräldrauppgifter som är viktiga för barnets omsorg och utveckling och att konflikten leder till svårigheter och lidande för barnet.

Gemensamma projektmål för pilotkommunerna

I projektet kommer följande mål vara gemensamma. Målen är tänkta att ses som en gemensam ram och inriktningsmål som varje kommun bryter ner till delmål i den lokala projektplanen. Kommunernas lokala delmål anpassas till de specifika förhållanden som råder i den egna kommunen och till de behov som den lokala kartläggningen visar.

1. Organisera en tvärprofessionell samverkan i s.k. samverkansteam

Kommunerna ska samverka för att bistå familjerna med stöd, råd och vägledning med utgångspunkt från det regelverk som gäller för respektive verksamhet. Varje kommun kommer att behöva hitta sin form för samverkan utifrån lokala anpassningar. Målet är att kunna presentera hjälpsamma samverkansmodeller som innehåller lovande komponenter. Den lokala kartläggningen samt det övergripande kunskapsstödet är tänkt att ge förutsättningarna för hur den lokala samverkan organiseras. Kommunerna åtar sig att utse en lokal styrgrupp och en representant som ska ingå i den nationella styrgruppen samt att

tillsätta en lokal samordnare för projektet. Kommunerna upprättar lokala samverkansavtal med de aktörer som involveras i arbetet. Avtalet ska reglera roller och ansvar i projektet. Den lokala kartläggningen av behov och resurser för målgruppen föreslås ligga till grund för den lokala projektplanen och de egna delmålen.

2. Pröva ett systematiserat frågeformulär som underlag för stöd och insatser till barn och föräldrar

I projektet kommer frågeformuläret DOORS - Detection Of Overall Risk Screen att provas. DOORS är utformat för föräldrar som separerar och har konflikter kring barnen. DOORS är utarbetat av ett forskarteam i Australien, Kanada och USA. Syftet är att vara en "dörr in" till stöd och insatser och i navigerandet mellan olika aktörer. Det ger en samsyn mellan professionella och är inriktat på 10 målområden; bortförande, våld, omsorgsbrist, suicid, utvidgad suicid separation, konflikt, mående, föräldraförmåga, barnets mående, säkerhet, och stressfaktorer.

En ökad samsyn förväntas ge en tydligare bild av hur situationen ser ut för barn och föräldrar och därmed bli en vägledning i vilket behov av stöd som finns. Syftet är att erbjuda rätt hjälp på rätt nivå. Ett annat syfte med att alla kommuner använder samma frågeformulär är att kunna dra slutsatser i projektutvärderingen.²

3. Erbjudna stöd och insatser till barn och föräldrar i målgruppen

Samverkansteamerna ska erbjuda stöd och insatser utifrån individuella behov. En modell för att beskriva olika stödnivåer i form av en insatstrappa har utarbetats av Anders Broberg m.fl., 2010. Modellen har anpassats av ^[1]Maria Eriksson, professor Mälardalens högskola, till målgruppen barn och föräldrar i vårdnadskonflikter. I projektet är insatstrappan tänkt som en hjälp för att hitta rätt stödnivå utifrån de identifierade behoven som DOORS visat. I modellen nedan är insatstrapporna för barn och föräldrar integrerade.

1. Screening där barns och föräldrars stödbehov identifieras och vilka områden som behöver stärkas.
2. Generella insatser (individuellt eller i grupp). Syftet är att tillgodose barnets rätt till information, att vara delaktigt och att bekräfta barnets upplevelse. För föräldrarna handlar det om insatser som fångar upp föräldrarna tidigt i processen för att förhindra att konflikten fördjupas.
3. Riktade insatser (individuellt eller i grupp) för barn som lever med föräldrar i stark konflikt. Insatser fokuserade på konfliktlösning och på att hjälpa föräldrar att stödja sina barn.
4. Specialiserade insatser för barn som utvecklat en egen problematik på grund av föräldrakonflikten. Specialiserade insatser för föräldrar när ovanstående stödinsatser inte visat sig vara eller bedömts vara tillräckliga.

² <http://www.familylawdoors.com.au/>

^[1] Eriksson Maria (2011). Kunskapssammanställning i projektet Barnets rättigheter i vårdnadstvister, Allmänna Barnhuset.

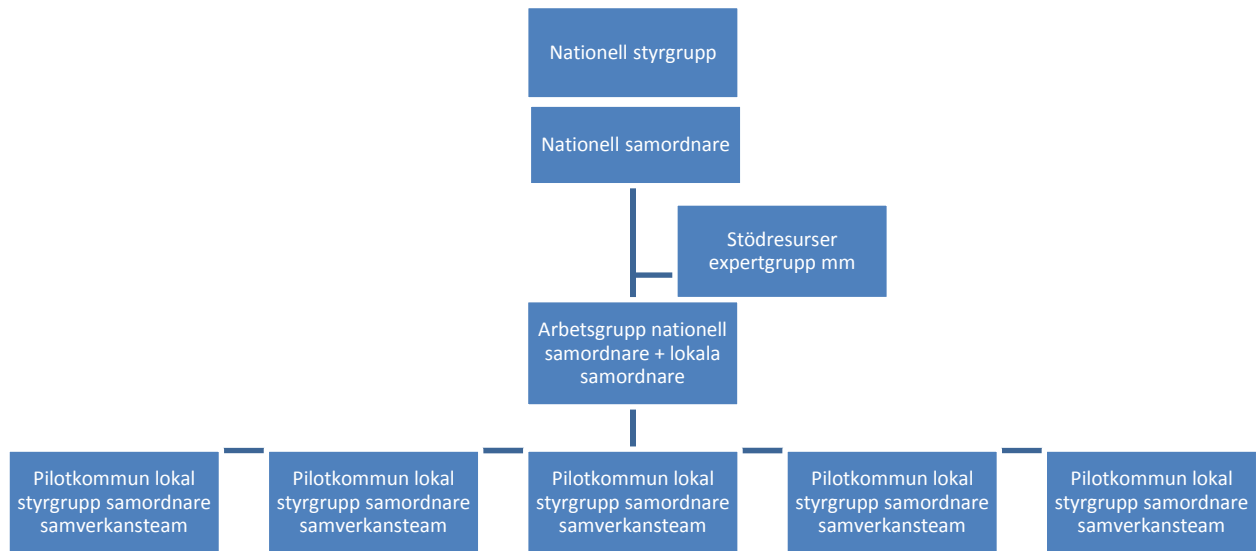
4. Förstärka barnets delaktighet

Med utgångspunkt från Barnkonventionen har alla barn rätt att komma till tals, bli lyssnade till och vara delaktiga i beslut som rör dem. Under de senaste 20 åren har Barnrättsperspektivet succesivt förstärkts både i lagstiftning och allmänna råd. När det gäller beslut om vårdnad, boende och umgänge ska barnets bästa komma i främsta rummet och barnets åsikter ska tillmätas betydelse. Barnets bästa kan inte tillgodoses om inte barnets egen upplevelse, åsikt och perspektiv vägs in i bedömningen. Barn har rätt till anpassad information som begripliggör den situation barnet befinner sig i. Det ska också finnas kunskap och utarbetade arbetssätt i organisationerna för hur samtalen med barn ska genomföras. Trots att barn oftare kommer till tals i familjerättsliga ärenden är det fortfarande långt kvar till att barn upplever att de blir lyssnade till, bekräftade och delaktiga. Vi behöver också mer kunskap från barnen själva om hur deras rätt till delaktighet ska förverkligas. I projektet ska kommunerna arbeta med att förstärka barnets delaktighet inom samverkansteamet liksom i de stödinsatser som teamet erbjuder. Inom ramen för projektet kommer olika former och perspektiv lyftas för hur barnets delaktighet kan omsättas i praktiken.

Några utgångspunkter;

- Att göra barnet delaktigt på barnets egna villkor genom att vara lyhörd och bekräfta barnets situation. Barn har rätt att säga sin mening och att vara med och påverka. Men de har också rätt att avstå.
- Att pröva hur man kan förmedla och synliggöra barnets situation och önskemål. Det finns kunskapsstöd för att om föräldrar ges stöd att se barnets behov kan fokus flyttas från att driva föräldrakonflikter till att söka lösningar.
- Att barn ges möjlighet att berätta om sin situation och förmedla sin upplevelse och att vuxna lyssnar har ett värde i sig. Barnets berättelse ger värdefull kunskap om hur vi ska individuellt anpassa stöd och insatser och i fortsatt utvecklande av nya arbetssätt.

Projektorganisation

Nationell styrgrupp

Styrgruppen kommer att utgöras av chefen för Stiftelsen Allmänna Barnhuset samt en representant från varje kommun.

Expertgrupp/referensgrupp

En expertgrupp kommer att knytas till projektet som kan ge stöd och vägledning i uppdraget. Expertgruppen är tänkt att bestå av personer med olika kompetens och erfarenhet från de kunskapsfält som projektet berörs av.

Samverkanspartners

Berörda nationella myndigheter och ideella organisationer.

Den nationella samordnaren

Stiftelsen Allmänna Barnhuset kommer att ansvara för den nationella samordningen av projektet och dialogen med Socialdepartementet.

I samordnarens uppgifter ingår att;

- Samordna och leda projektet
- Rapportera till nationella styrgruppen
- Upprätta en gemensam projektbeskrivning, projekt- och tidplan samt en strategi för kommunikation och spridning.
- Ansvara för att förankra projektet hos berörda politiker och chefer på nationell nivå samt bistå kommunerna med förankring på regional och lokal nivå.

- Ansvara för lärandeprocessen utifrån de gemensamma projektmålen
- Ansvara för att ta fram ett gemensamt kunskapsstöd
- Ansvara för den övergripande utvärderingen
- Upprätta en överenskommelse med varje kommun.
- Bistå kommunerna med stöd och vägledning utifrån behov
- Upprätta en gemensam projektplats för utbyte av information, gemensamma dokument och frågor.

Pilotkommunerna

Fem pilotkommuner med olika demografi och storlek kommer att ingå i projektet.

Varje kommun åtar sig att bilda ett samverkansteam med uppdrag att gemensamt erbjuda barn och föräldrar ett tidigt samordnat stöd. Kommunen utser en lokal styrgrupp och en lokal samordnare för teamet. Den lokala samordnaren ersätts med motsvarande 20 procents tjänstgöringsgrad med medel från Allmänna Barnhuset.

Samverkansteamet utformas utifrån lokala förutsättningar och behov men grunden är att det ska finnas kompetens som kan möta olika föräldrar och barns behov såsom information och rådgivning, stöd, konfliktlösning och behandling. En av personerna i teamet bör ha uppgiften att vara kontaktperson/samtalsledare för barnet.

Förutom kommunens egna kompetenser i form av familjerättsocialonom, barnavårdsutredare, familjebehandlare och budget- och skuldrådgivare är viktiga samarbetspartners familjerådgivare, kvinnofridssamordnare, barnpsykolog/barnpsykiatri, vuxenpsykiatri, BVC, hälso- och sjukvård, försäkringskassan, familjerättsjuridisk kompetens och förskola och skola. Respektive verksamhets roll och ansvar regleras genom en lokal överenskommelse.

Kommunen bör upprätta en lokal projektplan som anpassas och utformas utifrån varje kommuns specifika behov med utgångspunkt i den lokala kartläggningen. Den lokala projektplanen ska ange delmål som faller inom ramen för de gemensamma projektmålen (mål 1 – 4). Kommunen åtar sig att bistå med att den dokumentation som behövs kopplat till de kriterier som kommer att anges i den nationella utvärderingsplanen.

Kommunen åtar sig också att medverka i det nationella spridningsarbetet under 2017.

Utvärdering/Uppföljning

Den nationella samordnaren kommer att ansvara för projektet utvärderas av erfarna forskare inom området. Utvärderingen kommer att belysa flera perspektiv, dels det tvärprofessionella samverkansteamet och dels barn och föräldrarnas situation och upplevelser. Utvärderingen kommer att genomföras av två olika forskare med särskild kompetens inom de områden som kommer att belysas. Barnets och föräldrarnas synpunkter och delaktighet kommer särskilt att beaktas i utvärderingen.

Kunskapsstöd

Genomlysning av aktuell kunskap

Den nationella samordnaren ansvarar för att ta fram ett kunskapsunderlag för kommunerna. Syftet är att alla involverade aktörer ska få en gemensam kunskapsbas kring målgruppens behov och därigenom få en samsyn kring vad man vill åstadkomma i projektet.

Kunskapsstödet utgår ifrån de fyra projektmålen och bygger på aktuell forskning och ger förslag på metoder och modeller som kan användas inom ramen för projektet. Kommunerna ges också stöd i hur den egna kartläggningen ska utformas och hur bedömningsinstrumentet ska användas.

Kompetensutveckling

Den nationella samordnaren kommer att erbjuda kommunerna viss kompetensutveckling utifrån de behov som identifierats. En utgångspunkt för utbildningsinsatserna är det gemensamma kunskapsunderlaget som tas fram inom ramen för projektet.

Identifiera vilket behov av information barn och föräldrar i målgruppen har

Den nationella samordnaren kommer att ta fram ett anpassat informationsmaterial till barn och föräldrar. Informationsmaterialet kommer att tas fram i samarbete med pilotkommunerna.

Hur ska projektets mål omsättas i praktiken?

Att förändra och förbättra arbetsprocesser, införa nya metoder och rutiner kan vara spännande och engagerande men också utmanande och tålamodsprövande. Förändringen måste kännas angelägen och meningsfull både för de som ska göra arbetet, chefer, kollegor och samarbetspartners behöver vara med och stötta. Det finns forskning och stor samlad erfarenhet vilka förutsättningar som krävs för ett framgångsrikt förbättringsarbete.

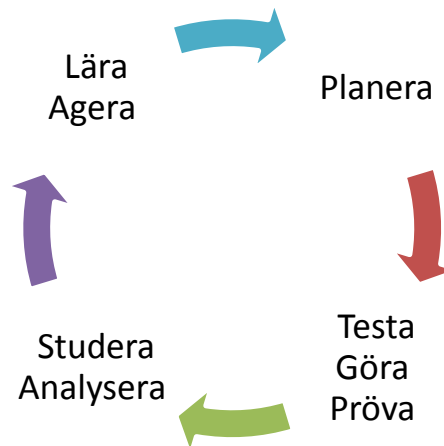
I projektet kommer vi att utgå från en modell för lärandestyrt förbättringsarbete som bygger på att vi ska minska gapet mellan det vi *vet* och det vi *gör*. Med andra ord att det finns kunskap som inte tillämpas i tillräcklig utsträckning i vardagsarbetet. Det innebär att utifrån en gemensam kunskapsbas sätta upp mätbara mål. Teamen formulerar förbättringsidéer som förväntas leda till uppsatta mål. Förbättringsidéerna testas först i liten skala innan mer genomgripande förändringar genomförs enligt förbättringshjulet nedan;

Nolans modell³

Vad är det vi vill uppnå?

Hur vet vi att en förändring är en förbättring?

Vilka förändringar kan vi göra, som leder till förbättringar?

Lärandet och erfarenhetsutbytet kommer att ske både lokalt i varje kommun och i gemensamma forum för hela projektet.

Den nationella samordnaren ansvarar för de aktiviteter som erbjuds till alla kommuner och de lokala samordnarna ansvarar för de möten som sker lokalt. Vid behov kan den nationella samordnaren bistå kommunen vid lokala möten, exempelvis i förankringsprocessen.

- Gemensamma lärandeseminarier för alla kommunerna en gång per termin.
- Lokala lärandeseminarier en gång per termin
- Möten med de lokala samordnarna och den nationella samordnaren två gånger per termin.
- Uppföljning av mål och dokumentation kommer att utgå från den utvärderingsplan som kommer att upprättas.

Tidplan

Projekttiden omfattar hösten 2014 till och med december 2017. Stiftelsen Allmänna Barnhuset lämnar en skriftlig projektrapport till Socialdepartementet varje år.

Under hösten 2014 kommer arbetet att påbörjas med att bygga upp projektorganisationen vilket innebär att; utse projektkommuner, utse styrgrupp, expertgrupp och utvärderare,

³ Tom Nolan The Institute for Health Care Improvement (IHI) Boston

fastställa projektplan och utvärderingsplan. Påbörja förankringsprocessen nationellt, regionalt och lokalt samt sammanställa kunskapsstöd.

Under våren 2015 förväntas samverkansteamens operativa arbete komma igång. Lärandeprocessen i form av gemensamma möten och kompetensutveckling kommer att erbjudas under hela 2015 och 2016. De gemensamma projektmålen kommer kontinuerligt att följas upp med utgångspunkt från utvärderingsplanen. Den övergripande projektrapporten ska vara klar i april 2017 och därefter kommer spridning av resultat och erfarenheter ske under hela 2017.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset

2014-11-24

Cecilia Sjölander
Chef

Ylva Söderlind Göthner
Projektledare

Marianne Gabrielsson
Biträdande projektledare